Ann. V. Num. XX.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

BIS IN MENSE PRODIT

Pretium annuae subnotationis, *ante solvendum*, est: in Italia Libellarum 10; ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7½.

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in extremis commentarii paginis Lib. 0.50 pro *unoquoque centimetro quadrato*

Cuncta mittantur ad* Aristidem Leonori *equitem, commentarii VOX URBIS possessorem et administratorem

ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

Subnotatio fieri potest:

IN RUSSIA — Apud Gebethner et Wolf — VARSAVIAE POLONORUM, Rakowskie Przedmiescie, 15

IN ANGLIA — Apud Burns and Oates — LONDON W., 28, Orchard Street.

IN CIVITATIBUS FOEDERATIS AMERICAE SEPTEMTR. — Apud Fridericum Pustet, S. Sedis. Apost et S. Rituum Congr. Typogr. — NEW YORK, 52, Barclay Street. — CINCINNATI, 436, Main Street.

IN GERMANIA — Apud Fridericum Pustet, S. Sedis Apost. et S. Rituum Congr. Typogr. — RATISBONAE in BAVARIA

IN CANADA — Apud Librairie Granger Frères — MONTREAL, 1699, Rue Notre-Dame.

RERUM INDEX

ROMAE

EX OFFICINA *PACIS*, PH. CUGGIANI

35, Via della Pace

MCMII

Ann. V. ROMAE, Idibus Octobr. MCMII. Num. XX.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETIUM SUBNOTATIONIS:
In Italia: Lib. 10 — Ubique extra Italiam:
Lib. 15, M. 12, Sch. 12, Doll. 3, Rubl. 6, Flor. 7 ½.

BIS IN MENSE PRODIT

POSSESSOR ET ADMINISTRATOR:
ARISTIDES LEONORI, eques.
ROMAE - Via Alessandrina, 87.

DE ARTIUM SODALICIIS INEUNTE SAECULO XX.

INEUNTE vigesimo saeculo, quod omnino cum dissolventibus saeculi XIX diluculis pugnat, quadragies iam centena millia opificum dinumerare possumus, qui in agris, in officinis, in fodinis labori vacant, quique per Europam Americamque omnem commoventur, brachia nectunt, sodalicio iure sese rursus iungunt ad invicem. Haud statuta adhuc una consociationis lex; heic enim vix constituti legati, qui operariorum partes agant, illic iuxta artes varias divisi opifices, alibi iuxta regiones gentium. Mentes enim et consilia in varia contendunt: aut ad pugnandum in commerciorum negociis, aut ad obsistendum dominorum iuribus, aut ad ampliorem libertatem capessendam, aut denique ad novam condendam rempublicam, sive instaurandam communitatem ipsam tum religione, tum vitae ratione innovata. Omnia itaque ubique imperfecta, et ita tuto pede ad metam properantia suam, ut nulli philosopho iam sit de re ambigendum plebis quartum ordinem in honestiores coetus surrexisse, atque sodalicii iure suffultum coaluisse ubique, suasque auxisse vires.

Nova igitur via futurae proli a notis hactenus tramitibus devia omnino panditur; ac veluti quondam, ferrea media aetate, equites mercatoresque ab optimatibus defecere, ut sibi propriam civitatem captarent, ita nostris diebus a mercatoribus, cuius hactenus in famulatum opifices fuere, famuli omnes laboriose sese eripere conantur, seque propriis officiis propriisque iuribus in humanae vitae societate plane constituere.

Res in aperto est: quamvis enim oeconomice dominus agrorum cultum et opificia regat adhuc, atque operarios mercede conducat, in civili societate, extra agros et officinam, foeneratores et opifices iam classes duas moliuntur, vel ut moliantur student, easque non solutas ac liberas, sed alteram ab altera legibus suis utentem; ita vero fato creatas ut iam inde ab hoc tempore ad commune humani generis bonum inter sese conveniant et transigant. Sic operariorum ordo sua sibi collegia ac sodalicia efformans naturam et vim et dignitatem singularis civilis ordinis adquirit; inde loqui de eius « genesi » possumus, quasi de nostrae aetatis provida lege.

Omnia enim adigunt, omnia conveniunt ut artium haec sodalicia formentur: tum plebis voluntaria desideria, cum patrum leges; tum bonorum incitata sitis, cum singulorum virtus; tum ipsae tribunorum cupiditates, cum iustitiae et caritatis vota. Ad ea constituenda iam undique veniunt opifices; et ex infimae plebis anglicis conventibus ut dominicis iuribus contra obsistant congregatis, et ex Germanorum populo atque Helvetico, qui novos inceptus nexis manibus audent, et ab Italis, qui mutuo auxilio sibi cavent, aut factiosorum hominum sectam aliquam in re publica profitentur, a gallicis denique societatibus ad collecticios quaestus institutas; veniunt, inquam, sive tribunis obediant, sive Romani Pontificis verbis obsequantur.

Ad rem suum conferunt lapidem tum innovatae inquisitiones de medii aevi sodaliciis, tum de opificum dissociatorum conditiones hodiernae, quae dinumerantur certa lege, tum innovandi reipublicae mores, qua in re, incerta licet saepe atque fallacia sint doctorum responsa, concordi tamen ore omnia huiusmodi immutationis urgentem iam necessitatem affirmant.

Neque satis; coalescens enim per artes populus, ut sibi eadem via caveant superiores ordines cogit, ita ut brevi videatur futurum ut homines omnes in suos ordines iterum distribuantur, atque radicitus librans ille « individualismus » evellatur, quod proculdubio maximum nostrorum temporum vitium in civili exstitit societate.

Quod si denique metas, quae tantum eventus durabiles daturae huiç motui sint, inspiciamus, duae prorsus nobis collucent, « socialistica » quae appellatur civilis ratio, eodem semper nostri temporis errori innixa, quippe quae sodalicia componens ea libranti illi, quam diximus, formae inservit; et catholica, quae ut restituantur ac perficiantur christiani ordines suadet.

Iam inde futura humanitas pendet; neque inde est dubium quorum ultima victoria pertineat.

IOSEPHUS TONIOLO.

DE MULIERUM ERUDITIONE, QUAE OLIM, APUD ROMANOS.

SINGULARI temporum congruentia quum in latino commentario hoc nostro, romanarum ad laudem mulierum, quomodo erudirentur, et circa quae antiquitus, edebantur (1), in commentario illo, *Atene e Roma*, qui italice scribitur (2), tuenda suscipiebatur prorsus contraria sententia. Iuxta scriptorem nostrum cuiusvis doctrinae patebant artes romanis mulieribus, ac de priscis illis ea recitabantur, quae Cicero, quae Valerius Maximus, quae Sallustius, quae Iuvenalis, quae Plinius tradunt; ea deducebantur insuper, quae deducere necesse est, si plurima consideremus illa, quibus (Hieronymi verbis utar) quasi quibusdam stellis Romanae micant historiae. Nec id malo iure, aut syllogismis obtortis; nam cum in naufragio illo romanarum rerum ex barbarorum adventu, vix unum, ex decem partibus romanae sapientiae, monumentum supersit litteris traditum, idque plerumque ne integrum quidem, saepe optimum est ab effectibus notis ad ignotam, vel potius ignoratam causam ascendere, et a rebus obviis vel nunc ad ea, quae tunc obvia fuerunt, procedere; nil enim sub sole novum.

At iuxta scriptorem elucubrationis illius, contraria uti diximus, qua potest arte, adstruentis atque edocentis, unum tantummodo romanis feminis, romanis puellis erat,

assidua ducere pensa manu.

Praeter acum et fusum nihil; fortasse de coquendis obsoniis, de pane conficiendo, de munditie domi, precibus rogatus, scriptor concederet aliquid, potius miseratione, quam ratione commotus, quum neque a scribis illius temporis rogatae, quae id referant, tabulae exstent, nec historici id ferant. Proinde nullae litterae, artes nullae romanis matronis, puellisque erant concessae, quae si coloribus, interpungentes acu, si aureis filis, si purpureis et stolas, et tunicas, et pallas discrevissent, casu, non pictura proposita, non exemplo constituto illustri describebant.

Nec dicat quisquam me, novum lapidem, quicumque est, G. P. collegae aedificio ferentem, haec ad excessum, studio irrisionis, impingere; dum enim fusum et colum ille tantummodo in lulget et acum, excludat cetera necesse est. – Vides igitur, lector, puellarum turbam in gynaeceis foedissima torpentem inertia, in lectulis hic, illic somniculosam, toto die, totidemque noctibus stratam, non cantibus, non saltationibus indulgentem, exercentemque gymnastico motu membra pulcherrima, quibus egregiae semper visae sunt

(1) Cfr. an. V, n. XIV.

(2) An. V, n. 42 (G. PITACCO, *Educazione femminile in Roma*).

AD MAGIS MAGISQUE

" VOX URBIS „ COMMENTARII PROPAGATIONEM AUGENDAM

NOVA INDICTA EST SUBNOTATIO

A KALENDIS IULIIS USQUE AD EXPLETUM ANNUM MCMII

(NUM. XIII-XXIV).

UT ACCEDERE OMNES POSSINT

SUBNOTATIONIS PRETIUM CONSTITUTUM EST:

Libel. 2,50; Mar. 2; Sch. 2; Rubl. 1; Cor. 2½.

Qui insolita, gratuita paene, huius consociationis ratione frui volunt, nulla interposita mora, *nomen suum cum pretio recto tramite mittant* ad

ARISTIDEM LEONORI EQUITEM

COMMENTARII " VOX URBIS „ POSSESSOREM ET ADMINISTRATOREM,

ROMAM, via Alessandrina 87.

reipublicae umquam defuerint, a Sabinis ad Fulviam usque, religione nobis maxima et obsequio memorandae.

H. De Vecchi Pieralice.

DE "SYMBOLISMO" [1]

IV.

Superiore numero scripsimus maximam inquirenti symbolica sollicitudinem esse debere circa vestimenta, quibus symbolicae figurae induuntur. Quae sollicitudo, cura, consideratio, nisi maximae sint, a recta interpretatione saepe videntem avertunt, et iudicantem et explicantem in falsa adigunt; quo fit ut non vultus, non color unus, non caput idem semper iisdem sit rebus, et divina misceantur interdum humanis, humana divinis; ac proinde ipsa interpretationis et symbolismi fides labatur necesse est.

Rem integram, prouti elucubrationis angustiae ferunt, brevissimis indicabo, exempla potius, more solito, quam doctrinae obscurissimae et ad eruditionis ostentationem saepe obscuratae praecepta, deducens.

Per « catacumbas », antiquissimas praesertim, itantibus, et veterum monumenta temporum christianorum sive picta, sive sculpta, sive caelata scrutantibus saepe numero imagines virorum occurrunt; cur non et animantium? Haec proprio apertiora sunt adspectu; illa modo his, modo diversis amicta vestibus ancipiti significatione percellunt animos, quibus aliter a visu credere et suspicari modo necesse sit, modo in ea, quae conspiciunt, obvia et manifesta redeundum. At in hac nutanti et ancipiti interpretatione plerumque

atrum
Desinit in piscem mulier formosa superne.

Interpretationi semel et initio admissae, qui interpretantur, rostro haerentes et unguibus, interdum ad admittenda blasphema impelluntur, quibus universa symbolorum ratio, et ordo, et agmen repugnat; et mussantes incerti, canum instar, qui per saltus antecurrentis ferae vestigia non amplius inveniant, ad excusationem facillimam semet convertunt, scilicet ad ignorantiam pingentium, sculpentium, dolantium, caelantium, immemores eo tempore non creditas fuisse imagines arbitrio opificum, sed sapientiae docentis et praecipientis Ecclesiae. Symbolica quippe rerum expositio dogmatum veritati respondeat necessum est; est enim symbolum scriptura quaedam sui generis, aeque communis, qua indocti doctique pariter per imagines erudiantur. Quod quidem superioribus vidimus paginis, ubi de symbolo « Boni Pastoris » non ovem, sed haedum reportantis in humero, diximus, et altissimum in hoc symbolo vidimus misericordiae mysterium, et documentum ineffabilis caritatis. Haud quidem alia hodie videbimus, immo perspiciemus.

Etsi unus est Deus, tres tamen in ipsa unitate aequales ac distinctae Personae creduntur, quarum ita unaquaevis aliquod, prae duabus reliquis, sibi vindicat proprium ac singulare, ut sine haeresi gravissima cum aliis communicare, aliisque tribuere non possis. Exempli gratia dicam: Quamvis Pater et Filius unum sint, mirabile Incarnationis et Redemptionis opus non ad Patrem sed ad Verbum pertinet; iterum, quamvis Pater, Filius, Spiritus Sanctus sint unus Deus, sanctissimo « Pentecostes » die non Pater, non Filius, sed Sanctus unice Spiritus afflavit Apostolos, et super illos descendit. Eccur ergo videmus divinas Personarum imagines modo summi sacerdotis hebraici indumentis amictas, modo episcopalibus insignibus redimitas, praecinctas, modo regali cultu ac diademate ornatas, immo potius imperatoria Augustorum veste circumdatas?... Circa imaginem, quae cultu Aaron operiatur, credo in ipsa aeternum Patrem ostendi; idque praeclara firmatur historia, quam et Vincentius in *Speculo historiarum*, et Prosperus ab Aquila in *Dictionario Biblico*, assentientibus Iosepho Hebraeo de *Antiquit. Iudaicis*, Esdra, Cypriano etc., refert (1). Quum enim Tyrum oppugnans subsidia, commeatus, et quae omnia Persis regibus Hebraei suppeditare consueverant sibi in locum eorum dominatione succedenti Alexander Magnus petiisset, Iaddhua, summus tunc sacerdos et Iudaeorum rector, negavit se daturum, cum Persis dominatoribus iureiurando sanctissimo Hebraei tenerentur obstricti, nec fas esse benefacientibus mala retribuere cum ipsi a regibus Persis a servitute liberati et ab exsilio fuissent, et in avitas regiones a Perside remissi, addita insuper magna opum vi ut civitatem, Solymas ac templum Dei dirutos excitarent ac restituerent. Arsit ira superbus Macedo, et Iaddhuam, dimissis litteris, certiorem fecit se, Tyro expugnata, contra Hierusalem venturum, urbem incendio deleturum, Iudaicam gentem sacerdotesque templi omnes ad ultimum usque ferro, internecione, clade horribili dissipaturum. Iamque Tyro subversa, Gaza obtrita, in Hierusalem maximis itineribus properabat, spirans adhuc minarum et caedis. Interea summo illo in tempore Iaddhua, una cum omni gente, omnibus precibus Deum orabat uti praesto in adiutorium esset, eosque tueretur, qui, ne sanctum Dei pollurent nomen, in quo Persis iuraverant, tunc supremae ruinae in discrimine versabantur. Dum ergo omnia modo tacent ieiunio languentium, modo suspiriis et gemitibus et ululatibus miserrimarum matrum, virginum puerorumque sonant, modo cinere et cilicio dolentium squallent, noctu Deus Iaddhuae apparet, bonoque illum esse animo iubet: floribus, festoque paratu ornanda urbs; non arma, non obsidio, non copiae parandae, sed commeatus, qui exercitui regique venienti satis essent; hic autem non modo urbe excipiendus, sed obviam illi eundum cum omni sacerdotum choro, cum levitis omnibus, cum canticis, tubicinibus, lituis. Ita faciant; sibi Deo cetera; cor enim regis in manu Domini. Parent omnes, et obviam procedunt laetantium ritu; anteibat Iaddhua solemnibus pontificatus sui indumentis augustus. Tunc in locum, qui *Sapha* dicitur, Alexander perveniens, miratus est hanc a longe videns turbam amictu candido accedentem; at ubi cominus Iaddhua fuit, ingens linea tunica, caeruleo Ephod, aureis tintinnabulis ad oras tinnientibus, thiara fulgens aurea, et rationalis gemmis scintillans, et inscriptus ineffabili Dei nomine circa laminam auream in fronte, prosiluit equo repente et factus quasi obstupescens, attonitus, in genua coram Iaddhua provolvitur similis adoranti. Plaudunt Iudaei, et in laudes et hymnos Macedonis erumpunt, sociique summi pontificis et Alexandri socia cum regis exercitu agmina sua inermia iungunt. Duces graeci, quot iuxta, vix oculis spectata credebant, et Parmenio, qui maxime apud Alexandrum erat, inexspectatae rei, mutataeque sententiae causam rogat: Atqui, – Alexander ait, – non hominem adoravi, non homini me victum professus sum, sed Deo haec omnia retuli, cuius nomen iste in fronte gerit, cuius et vestes induit; siquidem in Macedonia mihi de imperiis subiicienda meis Asia cogitanti, Deus ipse noctu apparuit, Iudaeorum se Deum professus, monuitque ut facerem, seque spopondit mihi praevium et confringentem reges quotquot obstarent. Nec aliud egit nisi humanissimum et benevolentissimum omne. Maxima familiaritate usus et obsequio comes it cum Iaddhua; Hierusalem ingressus, templum adivit; quae Daniel de illo praedixerat, laetabundus accepit. Crastino die congregatum undique populum hortatus est ut siqua optarent, peterent ultro; se libentissime daturum. Templum muneribus cumulavit, et, vaticiniis Danielis parens, cursum gloriae, et continentem dierum suorum sequutus praeceps triumphum est. Hac itaque historia fretus, quoties divinam videbo imaginem summi pontificatus Iudaici indumentis amictam, pro certo rebor non de Filio, non de Spiritu Sancto, sed de ipso Genitore aeterno tunc intelligendum, existimandum.

Nec dicat quispiam Filio posse eadem augusta tribui; nam etsi et ipse « Summus Pontifex » ab Apostolo fuerit nuncupatus, non decet hunc indumenta Synagogae sumere, quae non Christum esse sibi regem, sed Caesarem conclamavit. Sacerdos quidem Christus, Sacerdos et in aeternum, sed secundum ordinem Melchisedech, non secundum ordinem Aaron. Qui legit, intelligat.

At cur Christum in episcopalibus indumentis agnoscam? Eadem de causa, qua eumdem perspicio in effigie pastoris; de utraque enim imagine obiter Paulus dicit cum nos Christianos impellit ad eum « tamquam ad episcopum et pastorem animarum nostrarum ». Nemo igitur, illa videns in symbolis, de Samuele, de Aaron, de Onia cogitet, nemo de Augustino, de Irenaeo, de Ambrosio aliquid moliatur; altius erigendi sunt animi, mentes ultra mortalia haec, et praeter sunt provehenda. Igitur habebis ad perspiciendum Christum in symbolis, ubi Deus humanis vestibus et humanis conditionibus proditur, effigiem pastoris, effigiem episcopi, effigiem et regis, si cupias; ipse enim in Apocalypsi dicitur: « Rex regum et Dominus dominantium »; quin etiam, quando « in terris visus est, et cum hominibus conversatus est », saepe de regno suo locutus est, et se regem esse, et regalem sibi esse ex carne originem « de domo et familia David ».

Numquid ultra congeram? De regno hoc mater Zebedaeorum loquitur, de regno hoc bonus latro in supremo vitae exitu, quo in discrimine nemo mentitur, neque gratia morienti circumlucens mentiri hunc sinebat; de regno

[1] Cfr. num. XVIII.

(1) Vide op. cit. voc. *Alexander, Iaddhua.*

ceterisque praestantes Romanae, vides diffluentes omnes desidia, ignavia, socordia, oscitantes hiantesque rictu ob fastidium horarum inertium, penitusque haerentes otio, quod vitiorum omnium caput est, et fons, et origo, et pater.... Magnum si dederit in dormitationibus semisopitas interdum crepundia, nugas, atellanas fabellas, procacia Fescennina cantantes...!

At quomodo ex huiusmodi matribus filios deducemus et filias principis populi, qui « possedit omnem terram in consilio et patientia », cuius domus Roma, Pyrrhi Macedonis aetate, quasi Olympus alter, cuius Senatus quasi Numinum concilium Cineae graeco, regis legato, visus est? Quomodo (velis, nolis)

Hae genuere viros, quibus obtinet itala tellus
Imperium, regnumque Pater Romanus habebit?
Fortes nascuntur fortibus, et bonis
Est in iuvencis, est in equis patrum
Virtus; nec imbellem feroces
Progenerant aquilae columbam

A quibus natandi equitandique per Tiberinas undas Cloelia, et quae cum illa hetrusci regis castra fugerunt, institutionem, praxim accepit?... Quam si etiam fuisse negaveris, non certe infitiaberis eius facinus a romanis scriptoribus priscis illi aetati tributum fuisse, et antiquissimum simulacrum equestre in summa sacra via publice erectum. An dicas ideo memoratam rem, quia singularem, ideo nomen quia unicum? Sit; verum quod singulare in uno est, arguit etiam quod eiusdem generis, minori tamen coruscatione, commune sit pluribus. Sic notamus Giottum, Sanctium, Bonarrotium, et ceteros qui emicuerunt; at quia singulares notamus eos, inde inferendum iure quis poterit non fuisse, praeter hos memoratos, reliquos in Italia pictores?

Quodcumque ostendis mihi sic incredulus odi.

Quis Cloeliam eamdem docuit, ut, optione data a Porsena, magno consilio et prudentia summa pueros a conditione obsidum, potius quam adolescentes, erueret? Quis Veturiam eloquentia instituit?... Et si in quovis Romano miramur virum, in quavis matrefamilias feminam fortissimam pariter intueri, suspicari debemus; filii enim a patribus exempla et a civibus, at a matribus formantur animo, corde firmantur, talesque sunt, quales educavit, nutrivitque mater. Rem dico non abstrusam, non arduam, cuius quisque sibi testis est, qui matrem erudientem, docentem non sine lacrymis recordatur, etsi iam inde vita defunctam.

Ultima denique propugnacula adoriar, quae ita instruuntur: – Nescimus – dicitur – utrum, vel minime, fuerint publicae scholae ad institutionem mulierum in urbe. – Atqui omnia num illa, quae ignoras, non sunt?.... Non fuerunt?.... – Latini scriptores nihil de hisce tradiderunt. – Expresse quidem fateor non tradidisse; sed quaedam reliquerunt acta mulierum, quibus de hac institutione feminarum aliquid praesumeretur; quamquam rectius dicendum: non latini scriptores, sed illi tantummodo, (exigua pars!) quorum ad nos pervenerunt libri, *rari nantes in gurgite vasto!* Quomodo ergo affirmabimus haec non fuisse tradita ab iis, quos non legimus, non callemus?

Ultimum adversarii refugium, Plinius, qui narrat suum cuique patrem fuisse pro magistro; si talis non esset, infortunio aliquo ablatus, consanguineus, maior natu, avunculus, avus magistri vicem gerebat; sic de feminis; igitur.... – O lector!; qui negat decem, viginti scholas fuisse ad erudiendas puellas in urbe, nunc sexcentas, millenas aperit et concedit, dum qualibet in domo romana magistros puellarum, adolescentularum exstitisse fatetur!... Quid ultra quaeremus? Instituebantur!...

Et institutionis, doctrinae quodnam argumentum? Quaenam disciplinae? Illae scilicet, quae optimas matresfamilias decebant, quae apud Albanos, apud Hetruscos, Volscos, Oscos, Samnites, Campanos, Siculos, Lucanos, Brutios omni cultu florentissimos, scientia omni egregie imbutos, artibus omnibus celeberrimos a scalpro ad acum, a pictura ad litteras, a calathis ad telas, a carmine ad musicam praedicabantur insignes, non mediocre decus exercentibus afferentes. Quid autem apud Hetruscos matrona praeberet humanitate, cultu, luxu, divitiis, sepulcra recentia et antiqua testantur.

Sed ait Ovidius, quem pariter reddit adversarius:

Forsitan antiquae, Tatio sub rege, Sabinae
Maluerant, quam se, rura paterna coli.

Optime, sodes; at animadverte dubitativum illud: « forsitan » longe esse aliud ac affirmativum « profecto »! Grave in aequivocum incurrit qui lupinos pro aureis existimat et praedicat. Et quidem adstruemus nobis Romanas nurus, et virgines, et matronas summo quoque mane surgentes et egredientes ab urbe, quae ducenta circiter hominum millia tunc numerabat, festinantes ad pascendos agnos et vitulos, colligentes ligna focis domesticis vespere comburenda, redeuntes sarcinis talibus oneratas... Et quonam haec accidissent in tempore? Nempe dum in ipso urbis initio proxima, dum finitima Hetruria, cuius limes Tibris, dum proxima cognataque Alba, dum centum circa Latii, Sabinaeque, Volscorumque oppida, urbes cultu florebant maximo, quem negare nemo poterit, nisi prius negare voluerit, quae a sepulcris tantarum gentium effossa sunt et quotidie effodiuntur! Atqui ubi cultus et humanitas, ibi et urbanitas, ibi et disciplinarum amor, et studium eruditionis; quae omnia quisque si extra propriam domum colat, nec domi certe poterit spernere, nec de familia eiicere, tum quia feminea ambitio omnia captat, quae lucem, quae decus aliquod afferant, tum ne ingratam sibi faciat domesticam societatem. Stant igitur omnia, quae in nostro commentario constituebantur de institutione romanarum mulierum, gravissimorum testimonio virorum probata, et historiarum monumento suffulta, conclamante nobiscum Tullio: « Inveteratis iam litteris et disciplinis, Romuli aetatem venisse scimus ».

Praestat modo pauca insuper addere, quae lucem non exiguam, quemadmodum puto, argumento praebebunt; nam ego credo italici scriptoris sententiam irrepsisse ex thesi, quae demonstranda erat, certis finibus non circumscripta.

Utrum Romani et legere et scribere noverint, dum initio sub regibus erant, dubitatum est (credo quia scriba nullus tabulis publicis hoc tradiderit accidisse); bono Romanis alite, Momsenius hanc quaestionem sua auctoritate diremit, decusque hoc Romanis adscripsit, quod nobis iam inde suadebant leges regiae, quarum et Cicero et Livius, et sexcenti, proximiores regibus, fecere mentionem; suadebant Collegia Pontificum; suadebant XII tabulae; suadebant aedificia, templa, domus Romae ab exordio excitata; suadebant tabulae census, foedera cum vicinis et longinquis percussa, necessaria quotidiana in tanta urbe negotia, quae omnia sine scriptura et lectione esse non possunt. Sed contra obiicitur: – Nonne Romani, divites praesertim, liberos in Hetruriam ad litterarum disciplinas mittebant? Romulus ipse Gabii non didicit? – Profecto; at num quia nos mittimus tot adolescentes huc, illuc, ut ibi diligentius excolantur, recte inferremur nos ignari et legendi et scribendi?... Num quia exterae nationes Romam, in Italiam adolescentes, viros mittunt, ut in architectura, in sculptura, in pictura perficiantur, omnes hae ingenuis artibus carent, carent scholis, academiis, museis? Applica, et fac sermonem. Erant Romae ludi, ad hoc a maioribus nostris instituti, ut liberi eorum ibi discerent, quae urbi utilia videbantur, non otiosa, non vana, non linguosa, sed recta, sed iusta, sed fortissimo populo idonea, cui fatum erat regere imperio gentes, subiectis parcere, debellare superbos.

Additur: – Lex Oppia.... – Sed lex Oppia ad coercendum feminarum luxum immodicum, sicuti Censura fluxos in mores civium, rogata est; non ad auferendam institutionem, qua a matribus, a consanguineis puellae imbuebantur, qua tot mulieres fortissimae creverunt. Ridiculum porro est luxum gemmarum cum eruditione confundere. Hoc ex principio aurificum officinae dicendae erunt disciplinarum emporia, sedes, cathedrae, scholae.

Obstitere Oppiis legibus romanae mulieres, et ipsa Catonis eloquentia, rigidiora semper tuentis, subversa est, lex abrogata! Magnane ergo, o sodes, et Catoniano sermone praestantior fuit eloquentia mulierum? Vides per quae dumeta te implices. Hinc rectius dicemus mulieres romanas a puellaribus annis domi excoli, institui; non fuisse tunc gymnasia publica, athenaea, ad quae itarent eruditurae; sed privatas fuisse scholas, ubi instituerentur prout rapiebat indoles; caput autem institutionis id esse, ut unaquaeque praesertim optima materfamilias evaderet, gravis matrona, argumentosa, casta, domisseda; cetera ad ornatum aetatis et ad domi delicium, si libuisset, compararet. Quo factum est, ut quingentos et quindecim circa per annos coniugium nullum divortio vulneratum fuerit, nullum fuerit repudium. Valerium Maximum legas. Illa institutione superveniente, de qua auctor agit, luxus non femineo cultui, qui iam erat, non eruditioni, sed vitiis patefecit aditum, sed ruinam reipublicae praeparavit. Atque hic nova illius hallucinatio, qui institutionem et scientiam id praedicat, quod corruptio morum, et pernicies civitatum semper erit.

Est ergo in factis quod Romanae convenienti institutione omnino non caruerint, vel ab antiquis temporibus; quod in iis exultas sese praestiterint, a iurisprudentia ad poesim, a choragio ad musicam; quod infra propriam conditionem, et magna cum laude, umquam, ob institutionem susceptam, nec liberis, nec viris, nec sibi, nec

vit; Benedictus VII anno DCCCCLXXVI coenobium ingens addidit, monachisque habitandum dedit. Lucius II anno MCXLIV fatiscentes vetustate muros ab imo exstulit, et basilicae et coenobii quasi alter auctor fuit. At dum circa restaurantur parietes, solidi arcus integri circa absidem stabant; dum vero anno MCCCCLX Petrus Gomez de Mendoza « Cardinalis titularis » pulcherrimo opere laquearia ornat, gypseisque anaglyptis picturisque decorat, ecce, ultimo Ianuarii mensis dominico die, in superiori arcus parte, quae choro imminet, titulus sanctissimae Crucis, qui super Christi caput affixus fuerat, tribus characteribus exaratus invenitur. Plumbea in arcula, tribus distincta sigillis, continebatur; millennio ante, scilicet, Flavio Valentiniano Augusto, illic reconditus fuerat; nemo memorabat.

Dicitur Benedictus XIV, multa meditatus addenda ad ornatum decoremque Lateranensis archibasilicae, immeritam retulisse a clero illius temporis repulsam, ne faceret. Quae facienda statuerat magna pecuniae vi, alio convertit, et basilicae huius frontem et interiora pulcherrimis auxit operibus, Liberianam porticu eleganti decoravit, templum SS. Petri et Marcellini ornavit, ut accedentibus ad Lateranensem quanta reiecissent ostenderet. Feruntur haec, et apud narrantes fides esto. Picturis egregiorum artificum, Pomarancii, Pinturichii, diversa Sessorianae basilicae sacella huc usque decorantur.

G. P.

HORAE SUBSECIVAE

SCURRA.

Tostam hominis faciem, petulans caput aere rigenti
Conflatum, quidquam non de statione movetur.
Contrahit an frontem? num concava lumina flectit?
Haeret in obtutu fixus, non edere risum
Certus, disparibus quamquam centum ora figuris
Deducas, tactuque aures, patulasque molesto
Pertentes calamo nares, stimulisque fatiges.
At tu, blande comes, socium nunc, qua potes arte
In risum compelle tuum, dirisque lacesse.
Congere nunc fictis convitia mixta querelis,
Et faciles quoscumque iocos, quoscumque lepores,
Ipse nihil; firma immotus nec fronte movetur,
Quam si dura silex, aut stet Marpesia cautes.
Heus age, conversa scena modo serius esto,
Si potes: anne vides varias ut scurra figuras
Induat, et species sese trasformet in omnes?
Ut pueri mores, curasque imitetur aniles?
Saepe leves motus, mentitur saepe choreas,
Provocat et celeres iteratis cursibus auras,
Atque pedes quandoque librat, quandoque retardat?
Saepe etiam voces suspensus inhaeret ad omnes,
Et varios gestus, ad singula verba cachinnos
Immiscet lacrymis, et tristi dulcia luctu
Gaudia, singultusque trahit velut Anthlia sicca,
Incertisque micat digitis, a fronte salutat,
Obiicit a tergo, deerunt quae cornua fronti.

HOMO
A MORTALIBUS CURIS ABSTRACTUS.

O mentem, o animum, geminum qui legibus orbem,
Et summo regat imperio, date sceptra, recentes
Ferte citi lauros, solioque imponite regem.
Huc celeres quotquot caeca caligine mersi
Consilii melioris egent, hinc discere mentem
Hinc lucem haurire, et tenebras iuvat usque fugare.
At quid vana loquor? Numquid frons nubila semper
Triste supercilium, semperque minantia somnum
Tempora, pallentesque genae, mentumque caducum
Non stupidum, attonitumque hominem redolere videtur?
Saepius obtutu, pede saepius haeret in uno
Plurima discordi taciturnus mente volutans.
Heu quoties illum secum videre loquentem
Tendentemque manus, atque incomperta vomentem
Et sylvarum umbrae, et patrii penetralia tecti!
Non ille elato propior si factus ad aurem
Ore voces, non si resones bis terque quaterque
Audierit sonitum, sed membra carentia sensu
Stant immota diu, donec concussa vocantis
In latus impingunt; dubitat, circumspicit, haeret,
Certat cum famulo officiis, pileumque reponit
Inversum capiti, pileo quin saepe per urbem
Aspera nocturno male tectus tempora pergit.
Insertas digitis chirotecas ima vel inter
Scrinia, vel pluteo super in penetralibus altis
Oblitas queritur.... Cernis quam deflua nutet
Caesaries capiti, quam sit male pendula vestis?...
Nunc iter accelerat, veluti qui pressus ab hoste;
Nunc socii indiget impulsu, nunc voce superba
Omnia magna loquens, nunc sit mihi parvula sedes,
Inquit, et hirsutus parvo cum foenore campus.
Nil aequale homini tanta inconstantia menti est.

E. DE AZEVEDO.

Sessorianae basilicae qui nunc prospectus.

EX GERMANIA.

De puerilis artis ostentu.

Cultores artium liberalium sodalicium Vindobonae inierunt, *Hägen* nomine dictum, cuius aedes recens ostentui insolito patuere, quem iam multae Germanicae civitates non sine plausu admiratae fuerant, quippe quae puerilia opera puerorumque conatus in iis quae sunt artium ingenuarum specimina exhibeat.

Berolini primum exorta res, atque ad exitum perducta superioris anni mense martio. Qui praefuerunt et artium cultores, et ludorum magistri, vel παιδαγογοί, urgenti necessitati pro posse satisfacere iure arbitrati sunt. Iamvero parumper student praeceptores ut facultatem contemplandae atque diudicandae pulchritudinis in puero excolant, hoc uno contenti, ut ingenium acuant et multis variisque notitiis mentem imbuant. Sensuum atque « phantasiae » educatio, quasi non sit, negligitur, vel quasi nulli eorum effectus in puerorum vita habeantur; at curam quoque sensuum habendam esse nemo neget, qui pueros undique excultos atque institutos voluerit.

Varia in cubicula divisus est noster ostentus, quorum alterum exhibet rationem, qua sive domuum, sive ludorum parietes ornandae censentur ad obtinendam huiusmodi in puero culturam, alterum quomodo libri puerorum sint aptis figuris tabulisque ditandi, vel pulchritudinis sensus in iis exacuatur.

Est tamen et cubiculum, ubi puerorum opera, et conamina, quae in artium iter ineundum sponte audent, collecta sunt. Pretiosa inde documenta inferuntur, ut pateat quonam pacto delineandi arte pueri sint erudiendi, vel fruendum experientia veteri, quam iam pleraeque gentes ad rem cumulaverunt. Ne vero multa simul eaque parum optime sodales componerent, neglecta est puparum exhibitio, atque ludicrae suppellectilis, etsi harum quoque rerum diligens cura iam esse coeperit.

Index vero legendus rerum, quae in exhibitione prostant, ut totius operis consilium plane conspiciatur, et legendae quoque explanationes, quae pro singulis cubiculis capitibus singulis adduntur.

Inscius autem viator, etsi omnia de re ignoraverit, pulchra tamen multa atque insueta demiratur. Iamvero prima illa aula series imaginum digestam continet, easque optimas et ubique terrarum selectas; pictae tabulae referuntur, aut coloribus, aut aere cusae, quae maxima laude, tamquam perinsignia pictorum opera, esse cognoscuntur. His subiectis speciebus puerorum oculi ad concipiendum pulchritudinis et formae et colorum sensum exercentur, eorumque animi quodammodo expergefacti desiderio pulchrarum videndi rerum etiam in quotidiana vita captantur.

Nam apud finitimas gentes non semel huiusmodi exhibitionum utilitas magna apparuit, si et privati cives ipsique reipublicae curatores multam pecuniam impenderint, ut in vicis popularium oculis eae tabulae prostent, quae non tantum ad captandas crumenas valeant, sed pulchrarum rerum visu animum oblectent.

hoc denique Pilatus ipse romano iure quasi scivit, cavitque ut omnes noscerent quod Christus rex esset, dum quatuor voces illas, quas, veluti mortis causam, cruci Eius apposuit, vel edimi, vel immutari, non sine instinctu Numinis, vetuit, scilicet: « Iesus Nazarenus, Rex Iudaeorum ».

Quoniam autem de symbolis Christum indicantibus sermo est, integrum campum hunc peragrabimus, et in sequenti numero de petra, de funiculo, de pisce, – his enim pariter delitescit, – edemus. SENIOR.

SESSORIANA BASILICA ET AMPHITHEATRUM CASTRENSE.

Insigne monumentum hoc, cui sexdecim illuxere saecula a diebus Helenae Augustae, Constantini cognomine Magni genitricis, ad nostra usque tempora, plura in se habet a nomine ad rem, quae obsequium, venerationem, admirationem spirent, plura et apud se, quae in urbis historia digna relatu videantur. Hinc geminum elucubrationis nostrae caput; ac tamen in ipsa duplicitate unum; alterum quippe ethnicae urbis dies habet, alterum christianae religionis triumphum vel maximum exhibet.

Terna Romae amphitheatra fuisse pro certo habemus, Castrense, Flavium, tertium vero, cui nomen a Statilio Tauro. Postremum hoc in regione nona, nempe in Campo Martio, exstabat; alterum hactenus magna parte eminet, opus mirabile Vespasiani ac Titi Augustorum tempore erectum ac dedicatum; primum, cuius plurima palam erant, uti in imagine vides, lector, adhuc saeculo XVI vestigia, inter Latinam portam et Labicanam viam eminebat. Statilius Taurus, Augusto Octaviano Caesare consule quartum, suum condidit et gladiatoriis ludis solemniter consecravit; Castrense quibus excitatum diebus fuerit ignoramus; siqua tamen fides habenda sit aedificandi elegantiae, et caementis et lateritiis, quibus constabat, adscribendum annis est, qui inter Claudii et Tiberii imperia fluxerunt. Nomen Castrense accepisse creditur e castrensibus ludis, quorum in Tiberio Suetonii, § LXXII, mentio est; in illo namque milites, praetoriani praesertim, exercebantur, iisque belluarum custodia, quae spectaculis adhiberentur publicis, credita erat, quarum carceres huic amphitheatro proximi, immo haerentes erant. Loco proximi pariter Sessorii, romani civis, aedes et horti, qui tot affluebant ac tantis deliciis, tantaque magnificentia eminebant, ut Aurelianus Augustus ad hosce includendos moenia Urbis produxerit, quae prominent audacius inter Latinam portam et Labicanam. Sicuti Lateranae aedes, ita Sessorianae videntur in potestatem Imperatoriae domus redactae; utrasque Constantinus Magnus imperio potitus accepit. Lateranenses Christi religioni consecrans, egregio cultu basilicam insignem et principem in iis excitavit; palatium, et quae circa, Silvestro, tunc Pontifici, et successoribus eius habendas tradidit. De Sessorianis quid actum interea? Incertum nobis adhuc utrum sanctissimae Matris imitatus pietatem Constantinus editam voluerit coram Heleniano templo Lateranensem basilicam, caput et principem templorum omnium Urbis et Orbis, ne praecipua Christi Redemptoris testimonia longius abessent; vel potius filii Augusti facta, ut ita dicam, aemula Helene Sessorianum templum excitaverit, quasi candelabrum alterum; ut si Lateranensis illa basilica reliquas titulo Patriarchatus Apostolici et auctoritate superaret, Sessoriana haec Lateranensem ipsam vinceret sanctitate Christiferae crucis inclusae.

Amphitheatri Castrensis reliquiae quae supererant saec. XVI p. C.
(Ex tabula a Marco Sadeler excussa, nobisque a cl. v. IOSEPHO HAAS ultro oblata).

Utramque, diverso quamvis tempore, Silvester I Papa solemnissimo consecravit ritu, Constantinus auxit opibus pretiosissimis; utraque tamen, etsi Augustorum exstructa munificentia et magnificentia, non aedificantium retinuit nomina, immo ferme nec induit, sed civium, quibus olim fundi proprii fuerunt, nomina, faciente populo, consequuta est, quasi iustitiae instinctu moneretur in possessionem Caesarum saevientium et praepotentium domos illas raptas olim tractasque fuisse, in ius autem numquam venisse; itaque cum Deo redderentur, in cuius manu animae veterum possessorum erant, titulo ipso, quo appellabantur, misericordiam aliquam pro dominis, quibus ablatae fuerant, deprecarentur.

Ecquid interea de amphitheatro illo Castrensi, cuius atrocibus ludis, et interdum obscaenis Sessorianae basilicae sanctitas obstabat, obstabat religionis mansuetudo a sanguine et caedibus valde abhorrens, obstabat ipsa piorum frequentia civium, ipsa patriarchii Lateranensis augusta domus, ipse denique Pontifex, qui in proximo palatio Laterano degebat?... Profecto amplitudo Flavii amphitheatri multa Castrensi angustiori detraxerat, detraxerat insuper magnificentia, cultu, loco, et ferme prostraverat, ita ut Honorius Aug. anno Christi CCCCII nihil urbis ornamento et commodo detrahere visus sit dum, protrahens moenia et restaurans, exteriore ad Orientem pariete amphitheatri huius utitur pro moenibus, obstructis arcubus; quinimo et abacta huius parte usus est pro caementis in proximis moenibus exstruendis. Hinc obvia et proclivis argumentatio, vel omnino amphitheatrum Castrense derelictum fuisse, aedificatis hinc inde Sessoriana et Lateranensi basilica et Patriarchio, vel brevi infrequens factum partim pudore aliquo, partim religione, partim obsequio, penitus ita devium fuisse, ut Honorius repererit ferme collapsum et obrutum ruinis. Cui accedit argumentationi hoc insuper pondus, quod, Constantino Bysantium demigrante, praetorianae militiae, et quae in huius locum suffectae erant, Imperatoris viam et mansionem sequutae, viduum actoribus suis amphitheatrum reliquissent; ad exercendos enim Castrenses milites, (*Praetorium Castrum* prope adest), fuerat exstructum. Ecquid si addatur sanctam illam Helenam Augustam, in Urbem postquam rediit sanctissimis onusta Palestinae reliquiis, quas inter et maxima Christiferae crucis pars, et humus multa ipso a loco eruta ubi Redemptor fuerat crucifixus, et crucis ipsius titulus hebraice, graece et latine scriptus, et praeterea alia sexcenta, prope Sessorianam basilicam, diu in ipsis aedibus Sessorii habitasse? Decebantne domicilium piissimae et augustissimae feminae clamores, crudelia, idololatrica proximi amphitheatri? Hinc iure arguimus vel ex ipsa aedificatione Sessoriani templi Castrense amphitheatrum coepisse relinqui.

Quidquid est, quidquid fuerit, relictum fuit, atque ita relictum, ut ipsa arena, seu plates ad hortensia colenda narretur ab immemorabili addicta. Anno CCCCXXXVI, scilicet intra ab aedificatione vicennium, concilium, seu Romana Synodus, septem constans et quinquaginta episcopis, in Sessoriano celebratur; mox, anno quingentesimo, quum ad Vaticanam porticum Symmacus aliam synodum coegisset, cui viginti et unus supra centum episcopi interfuerunt, altera synodi actio hic habita est.

Gregorius I Pontifex templum hoc « cardinalitio titulo » voluit insignem, atque exinde honos hic ei perpetuus fuit, cautumque usu, ut feria sexta maioris hebdomadae summus ipse Pontifex nudis pedibus a Lateranensi basilica ad hanc, sequente Clero et magna piorum frequentia, crucem adoraturus procederet.

Anno DCCXX Gregorius II a fundamentis templum restauravit; Leo III iterum, et orna-

Iacobus Balley, Anglorum poetarum Nestor, quippe qui iam ab anno MDCCCXXXIX *Festus* poema vulgavit, magna cum laude apud litteratos homines acceptum, octoginta et sex annos natus spiritum efflavit.

Maria Hernrica, Belgarum regina, olim ex Austriae Magnis Ducibus, Spa in urbe vita repente functa est magno populi luctu ob eius liberalitatem.

De Aemilio Zola «naturalismi» in litteris auctore principe, qui III kal. Octobr. naturae debitum Lutetiae Parisiorum ex improviso reddidit, peculiariter in proximo numero dicemus.

I. F.

HUNGARORUM FABULAE POPULARES.

Nulla civitas, magis quam Hungarorum, fabulis atque historiunculis delectari dicitur; nulla gens effingendae fabellae arte ita pollere quae Hungaros aemuletur. Cum enim coetus habetur sive apud populares, sive inter equites ipsos, adest semper narrator: argumenta fabularum forte non varia, sed dicendi forma et peritia omnino inveniuntur singulari. Ex diurnis eventibus, ex novissimis nuntiis sumit etiam civis texendae narratiunculae causam, sive notam iam omnibus, sive extemplo atque ad rem effictam; persaepe autem discreto sale satyricum aliquid inter narrata commiscet.

Franciscus Deak, civis patriae libertatis studiosissimus, atque clarissimus vir, huiusmodi dicendi artis quasi magister evasit, qui saepe fabella aut historiuncula arduas res enodabat planissime, saepe etiam cum rogaretur ab amicis fabula respondebat, atque urbanissimo sale vetustas quoque res nova veste induebat. Aemulus illi fuit iuvenis, quem secum habuit a secretis, Carolum Eötvös, oratorem atque iurisperitum, qui modo «radicalium», – ita vocant –, factioni praeest, et qua pollet facilitate ingenii neque in senatu, neque in tribunali ab aliqua narratiuncula sese abstinet, ita ut, etiam dum agitantur gravissima, ipse ex abrupto fabellam conserat sive novam, sive veterem, semper tamen ad rem aptissimam.

Optimum popularium huiusmodi fabularum florilegium Elisabeth Sklarek germanica lingua vulgavit. Mirantur lectores veterum historiarum argumenta novo modo ibi conserta vel ampliata, atque aptatas singulis peculiares notas, tum quae Hungaricos mores apprime redoleant, tum quae propriam enarrantis indolem pandant.

Vetustissimae enim Hungarorum traditionis silet memoria omnino: neque recordatio ulla est patrum ab Oriente in Europam immigrantium. Fabulae et traditiones communes omnibus populis habentur, qui Orientis regiones incolunt. His additae deinde Byzantini imperii historiae; serius autem, saeculis XVI atque XVII, Turcarum et Persarum fabulae; omnes denique finitimi populi suum aliquid ad rem contulere, Slavonii, Germani, Rumeni, quorum dicta et cantiunculas milites praesertim emeritis stipendiis redeuntes domum afferebant.

At si argumenta propria non sunt, proprius est enarrandi modus. Diu enim fabula producitur, sed nullum inde taedium ingeritur audientibus; quippe quorum novis semper eventibus suspenditur animus ad finem usque, laetum plerumque et urbanum. Fabulosae autem formae, orientali fervore mentis adiuvante, magnum aliquid semper imaginibus et verbis conflantur copia abundanti et vivido cogitandi impetu, quem ipsius sermonis natura peroptime sequitur. Verum ipsius enarrantis, ut diximus, indoles satis perspicue eminet in dictione, idque ab initio usque fabellae, quae plerumque ita exorditur, ut credant audientes sese loca ipsa rerum vidisse, vel actores sese fuisse, vel factos esse potuisse.

Sed in ipso narrationis cursu scatet interdum enarrantis ingenium, qui sua ipsa ex arte verba et locutiones seligit, ut pastor quidam qui de fortissimo principe dicens enarrabat: «Maximis ille ludebat quercubus, non aliter quam ego fuste hoc meo ludo...». Alius effingit Iesum ad pastorem venisse, qui, cognito domino, ex caliga eduxit lucente capite cultrum Weissembourg ex officina emptum, quo agnum mactans obsonium populo proprium, *papri kasck* nomine, Deo paravit. Pariterque singulae fabulae multa portendunt, quae vitam moresque populi apprime referunt.

Tot ac tanta passim in populum evulgata maxima diligentia litterati viri collegerunt, quos inter Transilvanus quidam presbyter Schullerus, atque Katonas doctor; eosque sequuti sunt Kropf, atque Iones anglici viri, qui anno MDCCCLXXXIX multas Hungarorum fabellas Londini anglico sermone edidere. Novissimum est Sklarek iam memoratae feminae eruditissimae volumen, in quo quinquaginta fabulae continentur optime ita selectae, ut magna delectatione et ignota cognoscendi cupiditate perlegantur.

I. Antonelli.

ARABES
QUINAM ET QUANDO? (1)

Duplex mihi oritur quaestio non exiguam lucem elucubrationi meae ex integro allatura. Prioris itaque est inquirere causam, qua Arabes, qui se prae finitimis dictitant ab Ismaele sublimes, patrium nomen libentissime deposuerint, neque a regione quam incolunt, neque a patre, quo gloriantur (dum cum Hebraeis contendentes primogeniti super Isacides affectant iura et sibi iure vindicant, quia Isaac minor natu filius Abrahamo de Sara fuit, primogenitus autem Abrahami Ismael ex Agar), Ismaelitae, sed a matre tantummodo nomen sibi voluerint nuncupandum, et passim Agareni tum ore proprio, tum exterorum fama appellentur. Id eos et voluisse et fecisse duplici de causa traditur; immo, et fortasse melius, quia sic ipsi voluerint et egerint, quia finitimi populi, iique praesertim, qui ab ipsis oppressi sunt, idem voluere et egerunt. Quum futurae gentis res, prouti in superiore numero exposuimus, non Ismaeli, qui nondum natus erat, sed Agar fugienti angelus nuntiasset, ipsa veluti tabula testamenti et propheticus liber haberi ab Ismaele filio et a posteris huius coepta est. Hinc ubi nomen Agar erat quasi remotior echus, divina illa verba futurum portendentia assonare audiebantur, et ipse Ismael, qui acceptam iniuriam ab eiiciente patre et in exilium pellente, et obiiciente morti una matrem et filiam numquam animo deposuerat, se a matris nomine Agarenum, Agarenosque suos, non Abrahamitem, seu Abrahamidam, neque Abrahamitas seu Abrahamidas voluit appellatos.

Et quidem singulare hoc videtur; quod Abrahami nomen in neutrum defluxerit filium, cum tamen nobilitatis causa in Abrahamo quasi in fundamento ponatur. Utrique filio gratia et promissio amplissimarum rerum fuit, non quia ille Ismael, hic Isaac, sed quia uterque ex tanto sanguine ortus est, quocum Deus foedus in patriarcha illo pepigerat. Ismaelitae igitur nomen Agar matris ad' honorem et spem et fata, quibus nati erant, prae se ferebant. Civitates autem et populi, in quos imperitare ferocius coeperunt, Agarenos nominabant ut servile dominis exprobrarent genus ex ancilla et illegitima ortis, et ita quos aegre tolerabant servientes subiecti, ortu potiores ipsi et progenie in appellatione ipsa vituperarent. Et memini me legisse apud scriptorem gravissimum, Agarenos, postea animadversa nominis ignominia, nomen ipsum aliquantulum immutasse et ex Agareno, paucis immutatis, subditis, Saracenos fecisse, nec defuisse qui dicerent Arabum patrem de Sara natum, Hebraeorum ab Agar; Sarae filium ab Agar fugiente raptum opportuna fraude insidiisque fuisse, filium suum fuisse domi relictum ut iam exspes filiorum Abrahamus in illo, qui reliquus unus erat, acquiesceret, et hic, cui primogenitorum iure paterna omnia debebantur, paternis opibus divitiisque potiretur. Notata ista volui, quia non tam facile patet qua de causa Arabes in Ismaelitas, Ismaelitae in Agarenos, Agareni in Saracenos mutati sint.

Duo autem genera Ismaelitarum fuere iuxta indolem filiorum, qui tribus Ismaelitarum duodecim constituerunt. Alterum sub pellibus hiemans, sub dio dormiens, prorsusque in gregibus et rapinis, semper in armis, per sedes incertas, quo pascua vocarent pinguiora vagans, genus hominum asperum, agreste, rude, sine legibus, sine imperio, liberum atque solutum; alterum, nempe ex iis qui in moenia convenere seque cum victis gentibus coniugio, dominatu, domicilio, artibus miscuerunt, totius Arabiae affectare imperium, obtinere, pluribus principatibus, quasi quodam rete potentium et vigilantium, regionem omnem occupare, nominibus multiplex, at stirpis instinctu, et societate indolis et pacto foedere unum. Hinc Petraea Arabia, et Felix, quae dicta est, urbibus aedificiisque frequentes; deserta vero vagis Ismaelitis referta; qui quidem pro lubitu inter se bella contentionesque agitabant; at, ubi extraneus ingrueret consanguineis, iuvantia in invasorem arma ferebant. Horum cultus et mores Hieronymo credamus: «Ecce subito equorum camelorumque sessores Ismaelitae irruunt, crinitis vittatisque capitibus, ac seminudo corpore, pallia et latas caligas trahentes; pendebant ex humero pharetrae laxos arcus vibrantes; hastilia longa portabant... Ad praedam venerant; rapimur, dispergimur, in diversa trahimur.... Ducimur, immo portamur sublimes in camelis, et

(1) Cf. num. sup.

Libros quoque figuris et tabulis distinctos ad puerorum eruditionem summopere conferre constat: atqui specimina librorum ea exhibentur, unde evincatur quanta sedulitate imagines delineandae sint, et imprimendae in libris, qui puerorum oculi subiiciuntur.

Neque minus interest aliam lustrare aulam, ubi puerorum opera collecta sunt. Eius ex parietibus haud quidem pendere videbis portenta insueta atque de re miracula, neque pensum quod a ludimagistro praemio sit coronatum, sed delineatae prostant a tenellis manibus formae a primis usque conatibus, quos interdum vix trimuli pertentant, ad provectiorem aetatem, qua parvus artifex patientia summa atque assidua observatione suam artem perficit, et, experientia duce, ditat, complet, meliorem reddit.

Haud ignotum est quot parvis ex huiusmodi operibus indicia emineant de puerorum indole atque mente, et quam multa usus huiusmodi doceat eos qui investigant assidue quibus modis delineandi ars melius augeri possit atque institui. Inde facile etiam colligitur, haec, quae puerilia videntur, magni [illegible] ponderis esse ac digna quae parentes [illegible], ludimagistri, ipsique artifices optime [illegible]spiciant.

R. W.

VITA [illegible] VIRI [illegible]

[illegible] polonus pictor [illegible] historicae maluit [illegible] principem locum obtinuit. Romanorum [illegible], quae Sienkiewicius

civis suus litteris tradidit, Neronianum tempus, is tabulis populari aura donatis commisit. Ecquis enim ignorat eius opera, quae *Facies Neronis viventes; Gladiorum saltatio; Dirce christiana* inscripsit?

Aloisius Deschamps pictor et ipse, qui Lutetiae Parisiorum diutino morbo confectus est, famam sibi comparavit quod nemo rectius puerorum formas describere valeret.

In Gallia pariter, in suo rure ad Buillon, placide quievit **Iacobus Tissot**, Dei Evangeliorum illustrator notissimus. Varium profecto huius artificis ingenium, multiplex vita. Cum enim « rhomanticorum » quae dicebatur scholam fervide primo esset secutus, ac deinde in exempla oris colore exprimenda se convertisset, penicillos necopinato abiicens, inter factiosos, qui in Gallia an. MDCCCLXX fuere, sese adscripsit. Perfuga in Anglia, sensu quodam spiritualium rerum tractus, in Manibus lemuribusque evocandis aliquot annos consumpsit, concertationum plenas disputationes movens tum scriptis, tum tabulis, quas resumpsit, ut mira atque insolita, quae sibi viderentur, retraheret. Ecce autem harum quoque rerum pertaesus Lutetiam rediit, ad illecebras maturae ac praestantis iuventutis exhibendas inter lautissimorum hominum conventus illic congregatos, brevique effecit ut tunc vere « arbiter elegantiarum » vocari posset. Ecquid tamen, dum Epicuri doctrinam plane sectatur, eius in animo agitantur? Paullatim enim eius domus assuetis hospitibus intercluditur; novi accersiti sunt, iique rerum orientalium doctores, sacerdotes, monachi; fama volat Iacobum severissimis studiis intendere, Dei Evangelia indesinenter volvere. Studet equidem hebraico, graeco ac latino sermoni, quorum ne verbum quidem huc usque intellexerat, studet doctorum tum antiquorum tum recentiorum de sacris libris commentariis, ut divina illa documenta apprime cognoscat, ut eorum vim intimam, quam appetit, sentiat. Sed improviso ex omnium conspectu abit, Galliam rursus deserit, nec quisquam de eo aliquid audit, usque dum is ex Palaestina scribens se terram illam beatam peragrare aperit una cum Henrico Didon ex sodalibus sancti Dominici, hic ut ordinem historiae Iesu Christi describeret, ipse ut picturis illustraret. In illa igitur electorum animorum communione, inter sacras tot memorias Iacobus vires amissas revocat, recipit; intime christianus fit, fidemque suam altissimam tabulis illis aquatis coloribus tradit, quae stilum purissimum Angelici Phaesulani nostris temporibus accommodatum redolentes, nomen suum posteris demandabunt.

Rudolphus Virchow, summus procul dubio inter hodiernos Germanos viros doctrina illustres, ortum duxerat Schivelbein, in oppido Pomeraniae, an. MDCCCXXI. Müllerio discipulus addictissimus, medicus renunciatus est an. MDCCCXLIII, et quatuor post annos Berolinensis athenaei doctor electus. Paulo post rei publicae ratio eum allexit; cumque inter popularium oratores facile eminuisset, hi ad publicas legibus ferendis coetum suum legatum dixere. Electio vero ob eius iuventutem haud confirmata est, cumque imo parti evertendarum rerum cupidae Virchowius sese addidisset, e Berolinensi athenaeo reiectus est. Tunc Wurburg in urbem se contulit, ut medicinam doceret, eaque in urbe studiis illis operam dedit, nomen ei parituris per orbem omnem late effusum. At popularis gratia in Borussiae urbem caput illum revocavit, et populi legatus iterum electus, acerrimus Bismarkii adversarius exstitit, et iurium populi strenuus vindex. Neque tamen rei publicae causa doctrinam praetermisit; quin etiam in « anathomia pathologica » locum parem obtinuit ac Pasteur in « microbiologia »: uterque enim investigator assiduus atque acutus; uterque Darwinisticae rationis severus atque inexorabilis destructor.

19]

FABULAE SELECTAE FONTANII
A IOANNE [illegible] LATINE REDDITAE
PASSIM [illegible] XAV. REUSS.

LXXVIII. — Iupiter et Villicus.

Aere locandus erat fundus Iovis; hoc docet orbem
Mercurius praeco, creber et emptor adest.
Propositum pretium cives ultroque citroque
Discutiunt cauti; res agitata diu.
His lapidosa videtur humus, male pervia rastro;
Illis est alia labe notandus ager.
Alternis dum contendunt clamoribus, audet
[illegible] nec tamen ille sapit.
Sic loquitur: – « Solvam solvenda talenta quotannis,
Si moderer varias aëris ipse vices;
Si, Iove dante, sinar radios arcessere solis
Aut imbres, ut sit sicca vel uda dies. »
Iupiter assentit, stat pactum, villicus infit
Caeli temperiem mutis creare suo.
Agris [illegible] neglectis, haud secus ac si
[illegible] antipodum, cogitat arva sua.
His unis solem, rores pluviasque ministrat.
Messis at heu! avido crescit egena viro.
Agricolis contra vicinis vasta replentur
Horrea frumentis, dolia cuncta mero.
Vere novo, ratione nova sibi villicus aptat
Annum, cui nequeat splendida deesse seges.
Ast irata Ceres sapientem rursus agrestem
Fallit, finitimis laeta favere locis.
Conscius erroris, veniam tum denique poscit
Villicus, et facilem comperit esse Iovem.
Quid nobis prosit, melius quam novimus ipsi,
Provida mens novit, quae regit astra, Deus.

LXXIX. — Gallus, Felis et Musculus.

Iunior, et nondum vitare pericula doctus,
Vix non morte truci musculus interiit.
Sic matri casum retulit: – « Me iuverat altum,
Claustra meae patriae, transiliisse iugum.
Currere gaudebam per apertos undique campos,
Fervida ceu pubes nostra levisque solet.
Obvia mox fiunt animantia bina: prioris
Me rapit ingenium mite, nitensque decus.
Posterioris erat vultus turbatus et atrox,
Voxque rudis, qualem stridula rixa parit.
Frontem crista minax et sanguinolenta videri
Armat, et in tergo plumea cauda fremit.
Brachia sunt humeris adnata, rigentia pennis,
Queis animal volitans tundit utrumque latus. »
Quod pavidus matri descripsit mus quasi monstrum,
India quod gignat torrida, gallus erat.
– « Ossa tremor subiit – sic pergit musculus – ut vix
Alas discussit penniger horrisonas.
Arripuique fugam, mala quaeque precatus in hostem,
Forte licet pectus, dona superna, geram.
Improba ni vetuisset avis, sociale parabam
Miti quadrupedi dicere laetus Ave.
Huic varie pictum, bene tersum molleque vellus;
Luce verecunda pupula glauca nitet.
Utitur aure brevi, ceu nos, caudâque superba;
Muribus affinem congeneremque reor.
Hunc aditurus eram, cum vertere terga fragore
Memet terrifico dira coëgit avis ».
– « Nate, care! – sic mus mater – fera blanda vocatur
Felis, et in mures perfida vota fovet.
Contra, nil damni tibi detestata volucris
Ferre potest; immo pabula grata dabit.
Pabula, sed feles heu! nos nos appetit ipsos:
Ne faciat, fili, frons tibi prima fidem. »

LXXX. — Vulpes, Simius et Animantia.

Vastum cui fuerat regnum cum divite censu,
Iverat ad manes, morte iubente, leo.
Concilium pecudes cogunt solemne, novumque
Rectorem populo constituisse parant.
Aurea sublimi cidaris depromitur arce,
Cui vigil adstiterat nocte dieque draco.
Induit e coetu regalem quisque coronam;
Frontibus at nullis apta tiara fuit.
Crassius his caput est, illis exilius, immo
Tempora sunt aliis cornibus implicita.
Simius, accepto serto, ioculariter ora
Cunctaque distorquet ludicra membra simul.
Traiicit et medium saltu diadema, salignus
Circulus ut mimis pervius esse solet.
Rident, et scurram clamant animantia regem,
Cui fidei properant pignora ferre suae.
Sola dolet data ridiculo suffragia vulpes;
Luctum sed tacito, callida, corde premit.
Gratatur regi, cui: – « Novi – dicit in aurem –
Montem, qui nulli cognitus, auriferum. »
– « Thesauros vero latitantes – subdolus addit
Palpo – maiestas regia iure tenet ».
Auditis verbis, rex visere flava metalla
Ardet, ne rapiat forte reperta latro.
Retibus occultis, quae vulpes struxerat, haeret;
Haeret, et irrisum se miser ipse videt.
– « Tune regas – latrat vulpes, plaudente caterva –
Tune regas alios, nescius ipse regi? »
Eiicitur regno, non rex, sed ludio natus.
Frontes quam paucas regia serta decent!

LXXXI. — Mulus generis sui iactator.

Pontificis mulus sese iactabat inepte,
Dum genus assidue tollit ad astra suum.
Gesta parentis equae, facinus quae tale patraril,
Bellis adfuerit talibus, usque crepat.
Clara ex matre tumet sic filius hybridus, ut si
Forte vehat medicum, degenerasse putet.
Pistrini, senior, damnatur ad ardua pensa,
Atque asini tandem fit memor ipse patris.
Profuit huic multum fortuna severior, a quo
Fastum, vel duris ictibus, expulerit.

(Ad proximum numerum).

VARIA

Precariae stellae, temporanea sidera dicuntur illa astra, quae certo in sidere numquam antea quum fuissent, repente appareant et crescant splendore, vel talia perstent, vel dispereant omnino postquam quasi per quosdam gradus exiguiora facta sint. Apparitionum huiusmodi certam causam, et modum, quo fiant, afferre non possumus, cum de re saepe agatur tam remota, ut lux, discurrentium omnium celerrime ruens, quovis namque momento spatia tranat 300.000 chilometrorum, ex inde ad nos 100.000 an. superet intervallum. Qui igitur in proxima luna haeremus ancipites, et mussamus incerti, quid exploratum de tam longinquis feremus? Illud autem mihi velim, ne quis subitaneae conflagrationi credat; nam nisi constituatur illa sidera plena esse pulveris pyrici, seu pyrogranorum, concedi numquam potest repente conflagrare cum lumine molem integram, quae millies nostri solis vinceret molem, quippe vel incendiis pyrogranorum in tanto spatio, ut locis omnibus potiretur, saeculum vix integrum satis esset. Unde igitur tam praeceps emicatio fulmine ocyor?

Ficta voluptatis causa sint proxima veris.

Laminae photographicae magno adiumento fuerunt astronomis ut haec precaria astra cognoscerent. Ad priscos quod attinet, Ticho Brahe stellam huiusmodi in sidere Cassiopaea vidit anno 1572; paulo post Keplerus alteram in Ophiuco intercepit. Saeculum delapsum est antequam nova appareret; at haec tertii generis erat. Adhuc in deterius itum est circa saeculi superioris dimidium. At an. 1866. Nova appellata est, quae in Corona emicuit. An. 1876 quae in Cycno erat pallescere coepit donec ad nebulosum quid redacta est. Anno 1883 nova in Andromeda, at praecedentibus non compar. Februario mense anno 1892 ab Auriga stella evanuit, quam astronomi in lamnis photographicis acceperant suis a m. Decembri an. 1891 ad Ianuarium mensem an. 1892, et quia multicroma et quasi procellosa videbatur conclamatum est ortam fuisse ex collisione in aliam, ac proinde conflagrasse horribiliter. Attamen uti de errore scrutantes faceret certiores, Augusto mense eiusdem anni rursus et potentius coruscavit, nebulosae tamen induta faciem et sensim deficiens anno 1899 prorsus delituit. Eodem fato visae sunt in Norma (1893), in Centauro (1895), in Sagittario (1898), in Aquila (1900), in Perseo denique hoc ipso anno 1902 mense Februario. Et quae stella superiore nocte non erat, sic repente coruscavit sequenti, ut princeps toto in caelo haberetur; at lux de nocte in noctem debilior languescens, quae sunt rebus omnibus ultima, perpessa est. Quid latet in hisce stellis precariis? Quid ostenditur? Succendenturne rursus, aut aeternum tacebunt exstinctae?... Ubinam erant antequam conflagrarent?... Quo tenebris obvolutae migrabunt?... Quis dicet haec inscio naturae auctore et dispositore fieri?... Et, si conscio, quaenam est coram eo, iustitia aeterna iubente, causa tam immanis excidii, quo miriades miriadum exsistentium, viventium, uno nutu, hora brevi, intra diem indeprecabiliter flammis obsessae, absortae, consumptae sunt?... Numquid idem manet exitus nostrum orbem, solem nostrum, et, quot cum eo abeunt, astra minora?...

Ioci.

Lingua? Caput!

Mahumetanus dynastes ita facie deformis erat, ut regiae praefectus domui speculis omnibus in palatio bellum indixerit, ne semet princeps in illis respiciens propria deformitate tristaretur. Casu accidit ut recreationis causa proficiscens, una autem praefectus erat cum domino, nobili princeps receptus fuerit hospitio ab opulentissimo viro. Ingrediuntur conclavia... Proh dolor! Singuli parietes integro speculo in cubiculo constituto regi constabant. Contemplatur se rex, et proprii vultus turpitudine perculsus pallere coepit, taedere sui, moereri. Intrat salutaturus de more praefectus, principemque suum videt sedentem, squalentem, tristem. Causam rei noscit, et in lacrymas lamentationesque stratus humi prorumpit. Tum princeps praesto gementi est, manum porrigit, suadere conatur; quae nefas corrigere est, patientia leviora fieri, dicebat. At praefectus: - Tu quidem haec dicere potes et consolari te vales, quia te in hoc speculo semel vidisti; at ego, qui te non in speculo, sed in ipso vultu septuagies quotidie video, consolari me quomodo possum?.... Dicitur, in sua rex ubi rediit, mordentem praefectum orbasse oculis, ne quotidie tristaretur in posterum.

Venatoriae aemulationis compositio.

Anglus et Scotus, venator ille, hic piscator, egregii ambo, apud nobilem virum una cum aliis convivae erant. Sermo in rem venaticam, casusque venationum illatus est. Tum Anglus profitetur tigridem occidisse octo pedes longam, paulo minus altam. Tacuere omnes, gravi silentio arguentes de mendacio gloriosum. Scotus paulo post silentia rumpens fatetur se hamo piscasse salmonem quatuor chilogrammorum millia pondo aequantem. Sensit se morsum Anglus, et e vestigio, insalutato hospite, mediis a dapibus abiit. Tunc herus in Scotum: - Atqui hospitem offendisti nostrum; tu igitur ad eum ibis veniam et excusationem petiturus. - Minime gentium, - respondit Scotus, - nec eum, nec quemquam offendi: narravi. - Offendisti, subsumit herus, incredibili illo piscati piscis pondere... - Si, - Scotus ait, - nihil aliud sit praeter hoc, mitte puerum qui revocet, conciliabimus omnia facillime inter nos. Ille suo tigri prout detrahet pedem vel pedes, ego pariter pisci meo chilogrammata mille, vel chilogrammatum millia detraham.

Conciliantissimo homini plausere omnes, et conditiones restituendae pacis optimas comprobarunt.

P. d. V.

per vastam eremum semper ruinam timentes pendemus potius, quam sedemus. Carnes semicrudae cibus, et lac camelorum potus erat. Tandem, grandi amne transmisso, pervenimus ad interiorem solitudinem, ubi dominam liberosque ex more gentis adorare iussi, cervices flectimus. Hic, quasi clausus carcere, mutato habitu, idest, nudus ambulare disco; nam aëris quoque intemperies nihil ferme velare patiebatur. Traduntur mihi pascendae oves, et in malorum comparatione hoc fruor solatio, quod dominos meos et conservos rarius video... Nulla fugae suspicio; interdum et mense toto aberam fidus gregis pastor per solitudinem ». Haec ille magnus, qui rem sui temporis ex testimonio fidelis enarrat.

At si haec anno circiter CD post Christum, quid millennio et ultra ante Christum fuisse credimus? Idem ovium, gregum, armentorumque studium, Moysi quippe illic apud Iethrum degenti credemus, idem et studium rapinarum et caedis; Iob enim fidem habebimus. Nihilominus et fides eadem stabit ubi et de regibus amicis suis philosophiae ac theologiae naturalis praecepta ferentibus dum colloquuntur enarrat. Ubi autem studia, illic et disciplinae, illic artes, illic divitiae. En igitur a Deserta in Petraeam et Felicem Arabiam decursus. Si in illa aedificiorum, ruderum, reliquiarum nihil, in hisce duabus certe deesse non poterant, quippe scimus in iis et regias arces, et urbes et opes extitisse, quas augebant quotannis commercia gentium exterarum, balsama, incensa, odoramenta pretiosissima inde quaerentium, summa auro et argento lubentissime commutantium. Et quid si recordabimur Arabiae aurum praedicari velati optimum atque purissimum, ita ut non indignum altari et oculis Dei haberetur? « Et dabitur ei de auro Arabiae » inquit Propheta. « Reges Arabum et Saba dona adducent ».

En altera quaestio, quae sponte assurgit, et quae non exili Minerva, sed pingui ventilanda est; quam enim de effossionibus, de ruderibus, de reliquiis Arabiae, quae vix nunc primum, quasi in crepusculo quodam ex alta nocte, innotescunt, enarrabimus, angustis Arabiae finibus, etsi tanta sit, non poterimus contineri, quippe regio haec manus suas in mare et vel ultra conterminum mare late porrexit, ex qua Saba Regina. Quae « audita fama Salomonis, in nomine Domini venit tentare eum in aenigmatibus, et ingressa est Ierusalem multo cum comitatu... Dedit ergo regi CXX talenta auri, et aromata multa nimis, et gemmas pretiosas; non sunt allata ultra aromata tam multa quam ea, quae dedit regina Saba regi Salomoni » (1). Quae verba, si perpendas quo tempore scripta sint, proculdubio rem ipsam longe lateque amplificabunt, cum agatur de Salomone illo, cuius divitias et sapientiam nemo inter reges aequavit. At summa rei et caput in Sabae regno est, quum nomen Saba ita declinabilis Hebraeo sermone habeatur, ut locum pariter, virumque indicet, non minus, et fortasse magis quam feminam. Hinc quatuor inter se regiones de regina contendunt: Aethiopia Africana, quae et Abyssinia; iterum Aethiopia altera, quae media Arabiae et Abyssiniae dici posset; tertia post hanc Aethiopia, quae Arabia felix nuncupatur, at beatam eam Plinius appellat (2); quarta esset Petraea. Earum autem incolae primi et patriarchatu principes habentur in sacris libris huiusmodi: I° « Filii Chus – (Camitae) – Saba et Hesila ». II° « Dedi propitiationem Aegyptum, Aethiopiam et Sabam pro te ». III° Iecsan – (Abrahami nepos) – quoque genuit Saba et Dadan ». IV. « Filii Regma – (nepotis Chus) – Saba et Dadam ». Nostrum non est tantas componere lites, praesertim cum Hebraicis litteris idem quod Saba, Seba, Sabaei contineatur.

(Ad proximum numerum).

D. Lascaris.

(1) Cfr. *Regum* librum.

(2) Lib. V, c. XI. *Historiar.*: "Odoriferam illam ac divitem et beatae cognomine inclytam „; et iterum in lib. VI vocat incolas regionis Sabaeos " ditissimos sylvarum fertilitate odorifera, auri, metallis, agris irriguis, mellis ceraeque proventu „.

ANNALES.

Russici fines in Asia proferendi. — Bulgarorum solemnia. — Macedoniae seditio. — Americana bella civilia.

Verumne est? Russiane, quae officium Mandchouriam derelinquendi subiit apud exteras gentes amissa late replevit Thibetanam provinciam sibi acquirens? Hunc enim nuntium magna omnium admiratione e Port-Arthur *Novy Kars* commentarius vulgavit, qui imo singulas foederis rationes indicavit. Quod si res ita plane se habeat, nullum profecto dubium quae natio inde gravissimo vulnere afficiatur. Russia enim, brevi tantum intervallo a finibus anglo-indicis divisa, sua omnia faciet quae latissime Imaos spectant, una cum perviis locis illis a Thibetana regione, in dorso montis porrecta, ad Gangeticam vallem ducentibus; quam quidem rationem ipsi bellicae artis periti, qui omnia pluries ac sedulo perpenderunt ut Russi facile in Indiam bellum inferrent, ne cogitarunt quidem umquam. Sed tamen res commenticium quiddam redolet; nos itaque priusquam animadversiones instituamus, foederi addi fidem ab iis, quibus est auctoritas, expectemus.

★

Certa nunc prosequamur; neque haec a Russia nos solvunt. Quae solemnibus feriis particeps a Bulgaria indictis, ut memorabile bellum an. MDCCCLXXVII in Turcas pugnatum commemoraretur, horum simultatem quandam excitavit, eoque magis quod Turcarum gubernium eam frustra admonuisse dicitur de incommodo sibi venturo ob castrenses ludos – qui acti reapse sunt – fortium virorum ad Scipka res gestas renovantes, et procul dubio auctoritati suae obnoxios in regione illa sibi, nomine saltem, adhuc subiecta. Male insuper Turcae videbant copias tantas in Haemos conglobari, armorumque exercitia, quasi virtutis Bulgarorum peditum equitumque captum experimentum.

★

Neque id iniuria; Macedoniae enim res ad peiora in dies ruunt, ita ut ob universae seditionis metum subsidiariae cohortes ad castra vocatae sint. Horror profecto animos perstringit, si illius provinciae statum consideremus; illic enim tumultus, caedes, incendia; quae in comprimenda – heu! – non minori ferocia Turcarum milites utuntur. Itaque nec leges ullae, nec iudicia, nec omnino simulacrum aliquod ac vestigium civitatis iam esse videntur, eoque est processum, ut cuiusdam tribus princeps, Mustafà-Ferard-Agie nomine, una cum suis ad Mitrovitza urbem aperte castrametatus sit, minatus, nisi filius suus ob populationes captivus factus in libertatem vindicaretur, se igni urbem traditurum.

★

Quae quidem facinora ad civilia bella revocant, quibus australis America pessumdatur. In Haitiana republica quattuor rebellium millia agmen ad novas victorias agunt; in Venezuelana, dum Castro praeses una cum copiis suis Valentiam urbem ingreditur, seditiosi milites ferriviae pontes tum inter Valentiam et Caracas, tum inter Valentiam et portum Cabello destruunt, Castro ipsum prohibentes quominus regionis caput mareque assequatur. Itaque Mendoza, eorum imperator, ut Valentiam urbem obsidione cingat, contendit. Sed interea Angli, insignantibus frustra Venezuelanis, ad Patos urbem anglici imperii signa constituunt...

Propoplicola.

PUBLICI PER ORBEM COETUS
LEGIBUS FERENDIS.

In Anglica Africae australis colonia lex de suffragio a gubernatoribus lata, licet plures oratores ei repugnaverint, approbata est.

In Graecia popularium legatorum coetus dimissus: comitia ad pridie kal. Decembr. indicta.

Scriba.

AENIGMATA

I.

Sum verbum? Veto te discedere, lector amice.
Sum nomen? Rutila vestio luce polum.

II.

Vox eadem magnam frugum designo parentem,
Quae gremio varias prodiga fundit opes.
Vox eadem signo civem, qui natus Athenis
Revera felix, teste Solone, fuit.

Fr. Palata.

Ex sociis, qui utriusque aenigmatis interpretationem ad commentarii moderatorem miserit intra duos menses, unus, sortito, gratis accipiet opus, cui titulus:

Cato
De Agricultura.
(Edidit Kiel Lipsiae ex off. Teubneriana).

Aenigmata an. V, n. XVI proposita his respondent:
1) Darius, Arius, Marius; – 2) Nemo, Omen.

Ea rite soluta miserunt:

Lad. Lud. Podobinski, *Ciezkowice*. — Ad. Huza, *Grybovia*. — Princ. Gordon, *Mancunio*. — Guil. Schens, *Ratisbona*. — Aem. Gschwind Sch. Piar., *Pragae*. — Car. Stegmüller, *Stubaria*. — Mich. Hagn, *Horsching*. — Fr. Sallarés Sch. Piar., *Sabadello*. — Rich. Malotta, *Brzozów*. — V. Hertel, *Mardkusio*. — Coll. Scholarum Piarum *Stellae*. — Iul. Sernatinger, *Dresda*. — Lud. De Rubeis, *Iguvio*. — Ad. Skrzypkowski, *Swinice*. — Petr. Garrone, *Pezzana ad Vercellas*. — Herm. Gini, *Aquis Taurinis*. — St. Figielski, *Rypino*. — Ioa. Walter, *Neo Eboraco*. — F. Arnori, *Mediolano*. — C. Perazzi, *Mangalore in Indis*. — V. Starace, *Neapoli*. — E. Burg, *Argentorato*.

Sortitus est praemium

Carolus Stegmüller,

ad quem missum est PETRI ANGELINI opus, cui titulus

LOLLIUS
SIVE
De Provecta Latinitate.

Sponsor: Ioannes Baptista Ciampi, iurisperitus.

Romae — Ex officina *Pacis* Phil. Cuggiani.